

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки і педагогічної
майстерності Мелітопольського державного
педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Лугінець А.П.

магістрантка Мелітопольського
державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МОЛОДИХ ФАХІВЦІВ

Ключові слова: адаптація; професійна адаптація; етапи, функції, компоненти адаптації.

Keywords: adaptation; professional adaptation; stages, functions, components of adaptation.

Вступ. Проблема адаптації - одна з найбільш складних міждисциплінарних проблем, яка охоплює різноманітні сфери діяльності людини. Теоретичні аспекти розвитку особистості у процесі професійної адаптації розглядали В.Андрущенко, О.Дубасенюк, І.Зязюн; психолого-педагогічні основи розвитку творчої особистості за умов неперервної професійної освіти Н.Коломінський, С.Сисоєва, І.Якиманська. Питання адаптації випускників педагогічних вищих навчальних закладів висвітлене у дослідженнях О.Назарової, Ю.Бабанського, Н.Кузьміної, Т.Сущенко.

Виклад основного матеріалу статті. Науковці професійну адаптацію молодого фахівця визначають як складаний динамічний багатоступінчатий процес входження молодого спеціаліста в специфіку професії, оволодіння ним педагогічною майстерністю, що передбачає формування власного стилю взаємодії з дитячим колективом, педагогічним колективом, високу активність та творчість. Адаптованість саме до педагогічної праці характеризується наявністю професійної спрямованості молодого вихователя в умовах

дошкільного закладу, мірою оволодіння професійними компетенціями, рівнем усвідомлення професійних функцій. Про адаптованість молодого вихователя засвідчує рівень його професійної майстерності, основу якої складає синтез спеціальних, психолого-педагогічних знань, професійних педагогічних умінь, культури педагогічного мислення та спілкування і зокрема, готовність працювати над якістю освіти, виховання та розвитку дітей. Досліджуючи проблеми професійної адаптації молодих фахівців до професійної діяльності, В.Брудний під нею розуміє не лише (і не стільки) пристосованість особистості до нових умов, як до специфічного середовища (до нових норм педагогічного колективу), але й «входження» у спеціальність, тобто оволодіння сукупністю норм і функцій майбутньої професійної діяльності. Суттєвим є поняття процесу адаптації молодого фахівця до діяльності подане О.Охрименко, яка трактує соціально-психологічну і професійну адаптацію початківця як активне і творче його пристосування до умов освітнього закладу, в процесі якого формується особисті професійні навички й уміння щодо раціональної організації професійної діяльності, покликання до обраної професії, виробляється раціональний колективний та індивідуальний режим праці і побуту, вибудовується система професійної самоосвіти і самовиховання професійно значущих якостей. Професійна адаптація молодого вихователя виявляється у його пристосуванні та звиканні до характеру, режиму та умов праці, в оволодінні фаховими знаннями, вміннями і навичками, у формуванні професійних якостей особистості які потрібні для успішної фахової діяльності та включає в себе такі компоненти: адаптація до змісту діяльності; адаптація до умов діяльності; адаптація до колективу колег; адаптація до стосунків із керівництвом; включення в первинну (малу) групу колег; включення у процеси саморозвитку (розвиток мотивації, оволодіння професійними знаннями, становлення професійних умінь, навичок та ін.); адаптація до стосунків з вихованцями та їхніми батьками. Аналіз наукових робіт дозволяє зробити висновок, що адаптація особистості до професійної діяльності у дошкільному навчальному закладі та нових умов життєдіяльності - складний, різнобічний і

динамічний процес набуття нею нових форм поведінки й оволодіння професійною діяльністю. А.Чикеринг в процесі розвитку молодого фахівця виділяє такі сфери: а) розвиток компетентності; б) здатність керувати емоційною сферою; в) формування автономії; г) здатність встановлювати дружні стосунки; ґ) фіксування, досягнення цілей; д) встановлення ідентичності (почуття індивідуальної самототожності); е) інтеграція соціально-психологічних властивостей особистості. Він стверджує, що формування таких якостей молодих фахівців, як компетентність, комунікативність, автономність, мають бути пріоритетними у їх професійної діяльності. Науковці виокремлюють наступні функції професійної адаптації молодих фахівців: психологічну; розвивальну; стимулювальну; культурологічну. Психологічна функція періоду професійної адаптації полягає у виробленні в молодих вихователів певного діяльнісного біоритму, звички працювати в один і той же час. Розвивальна функція виявляється у змістовному наповненні інформації, з якою доводиться активно працювати, та активними методами, прийомами, формами роботи з вихованцями, колегами, батьками. Стимулювальна функція найбільше виявляється в самостійній свідомій роботі молодих спеціалістів. Культурологічна функція професійної адаптації виявляється в процесі творчої самореалізації особистості у професійно-педагогічній діяльності вихователя, яка спрямована на засвоєння, передачу та створення культурних цінностей. Вхідження молодого фахівця у сферу професійної діяльності можна умовно поділити на декілька етапів. На першому, ознайомчому етапі, адміністрації бажано вивчити особистість молодого вихователя, з'ясувати ті важливі фактори, які можуть впливати на успішність його адаптації як позитивно, так і негативно (це - найбільш виражені риси і якості характеру, переважаючі психоемоційні стани, рівень знань та досвіду тощо). На цьому етапі адаптації відбувається ознайомлення молодого фахівця з вимогами до професії, його включення в самостійну професійну діяльність, зіставлення рівня готовності до роботи з вимогами дошкільного навчального закладу. Другий етап пов'язаний із процесом подолання труднощів професійної діяльності й початком формування

майстерності молодого вихователя. Метою цього етапу професійної адаптації є спільне планування діяльності наставника та вихователя, концентрації уваги на дотриманні трудової дисципліни, умовах професійної діяльності, наданні порад та рекомендацій для попередження можливих помилок молодого фахівця пов'язаних із неадекватною самооцінкою власних можливостей. Відсутність або дефіцит потрібної інформації, як правило, супроводжуються невпевненістю молодого вихователя і виникненням у нього негативних психічних станів. Для підтримання в молодого вихователя психологічної впевненості, встановлення довірчих стосунків та доброзичливої атмосфери співробітництва з представниками підрозділів освітньої установи бажано надавати йому допомогу, встановлювати контроль за професійним навантаженням і веденням документації, вносити корективи й уточнення в діловій, доброзичливій формі. Головною метою діяльності наставника є забезпечення поступальної передачі підшефному професійного досвіду і майстерності, підтримка професійного становлення молодого фахівця, розвиток у нього належних особистісних і ділових якостей необхідних для ефективної діяльності. Третій етап — це етап високої адаптованості, він є результатом ефективності діяльності молодого вихователя на попередньому етапі. Для цього етапу характерний високий рівень самостійності молодого фахівця, його творчий підхід до професійної діяльності.

Розвиток особистості як молодого фахівця загалом проходить за такими напрямками: а) зміцнюються світоглядна переконаність, професійна спрямованість, розвиваються необхідні здібності; б) удосконалюються, «професіоналізуються» психічні процеси, стани і досвід; в) підвищується почуття обов'язку, відповідальності за успіх професійної діяльності, чіткіше і рельєфніше виступає індивідуальність вихователя; г) зростають домагання молодого спеціаліста у сфері майбутньої професії; д) на основі інтенсивної передачі соціального, професійного досвіду, формування необхідних якостей зростає загальна зрілість і стійкість особистості; е) підвищується питома вага самовиховання молодого вихователя у формуванні якостей, досвіду,

необхідних йому як майбутньому фахівцю; є) зміцнюється професійна самостійність і готовність до практичної роботи.

Успішна адаптація молодого вихователя в дошкільному освітньому закладі можлива за наявності у нього умінь: співпрацювати з вихованцями, батьками, педагогічним колективом, адміністрацією; визначати конкретні навчально-виховні завдання виходячи із загальної мети виховання з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей вихованців, соціально-психологічних особливостей дитячого колективу; вивчати особливості дитячого колективу і особистість окремого вихованця з метою діагностики і проектування його розвитку і виховання; здійснювати поточне і перспективне планування педагогічної діяльності; спостерігати й аналізувати виховну роботу, корегувати її; проводити виховні заходи, використовувати різні форми й методи організації навчальної, пізнавальної, трудової, художньо-творчої, ігрової діяльності вихованців; організовувати й проводити науково-педагогічні, психологічні, фахові дослідження; вести просвітницьку роботу серед батьків; самостійно оцінювати якість своєї роботи і власні досягнення, бачити помилки і вміти накреслювати шляхи їх подолання. Про рівень адаптації молодого фахівця можна судити за такими показниками: характером труднощів у процесі виконання професійних завдань, ступенем задоволеності роботою, якістю роботи, ступенем самостійності у виконанні завдань, взаєминами з вихованцями та їх батьками.

Висновки. Важливою умовою успішної роботи випускника вищого навчального закладу педагогічного профілю є його адаптація до умов професійного середовища. Аналіз проблеми професійної адаптації молодого фахівця дає підстави для висновків про її невирішеність і навіть загостреність в сучасних умовах розвитку суспільства. Простежуючи динаміку процесу адаптації молодого фахівця до професійної діяльності, можна прогнозувати особливості їх професійного зросту у майбутньому, а аналіз адаптаційних можливостей дозволяє визначити найактуальніші індивідуальні проблеми. Незважаючи на наявність у сучасній науці значної кількості наукових

праць, присвячених проблемі адаптації та професійно - педагогічної адаптації особистості, вона залишається однією з найбільш дискусійних і невирішених.

Література:

1.Брудный В. И. Профессиональная и социально-психологическая адаптация студентов и младших специалистов / В. И. Брудный, К. И. Бодрова, Ю. В. Чуфаровский. – М. : Педагогика, 1976. – 404с.

3. Галус О.М. Модель професійно адаптованої особистості майбутнього фахівця : управлінський аспект / О.М.Галус // Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки : зб. наук. праць / редкол. : Т.І.Сущенко (відп. ред.) та ін. – Київ ; Запоріжжя, 2008. – Вип. 49. – С. 62-70.

4. Мороз А.Г. Профессиональная адаптация выпускника педагогического вуза : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики» / А.Г.Мороз. – К.,1983. – 50 с.

5. Охременко О.Р.Психологічні закономірності адаптації особистості до особливих умов діяльності : дис..доктора психол. наук : 19.00.09 / Охременко Ольга Романівна. – К.,2005. – 473 с.